

RUSLANDS VUGGE

”Thomas, skynd dig at komme herhen - her står *makao*, ligesom der står på min Lada”. Udbruddet lød, mens vi vandrede rundt i de snævre og dårligt oplyste gange i Huleklostret under millionbyen Kiev, hovedstad i den datidige sovjetrepublik Ukraine. Det kom fra Ole Berg, journalist på Aalborg Stiftstidende, og tidspunktet var efteråret 1986. Jeg var kursusleder for et hold journalister på efteruddannelse. Hvad mente Ole, og hvad havde han fået øje på? Der var ikke meget plads i de smalle lavloftede gange, hvor mumificerede lig af for længst afdøde munke lå på hylderne som tavse vidner til moderne menneskers aldrig tilfredsstillende nysgerrighed. Med mellemrum udvidede gangen sig til små rum, der havde tjent som boliger for klostrets levende munke. Huleklostret, *Petjerskaja Lavra*, der blev grundlagt i 1051, var i mere end 900 år centrum for den gamle byzantinske kloster-askese og munkefromhed – indtil det i 1961 blev lukket og indrettet som statsmuseum. Men ligene af munkene var blevet liggende på de smalle hylder, hvor de kunne beskues af nysgerrige museumsgæster.

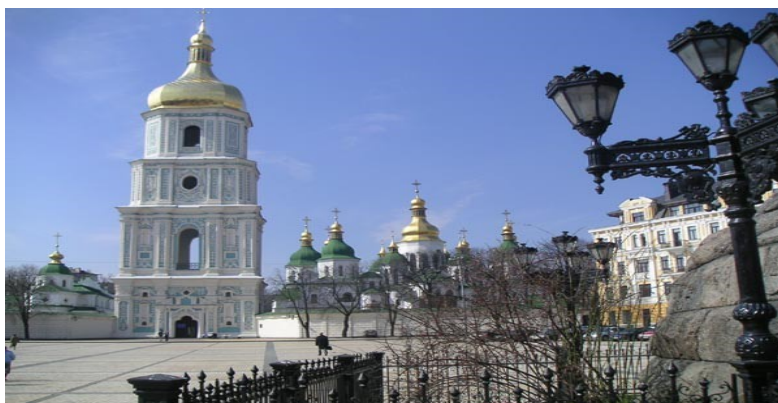
Ole havde fået øje på noget, der – som det viste sig - pludselig forbandt nutiden med det underjordiske og middelalderlige Kiev. Den interessante genstand viste sig at være en beholder til olie og til brug i de gejstlige ceremonier. Men ordet, der stod på skiltet – det russiske ord for olie, *maslo* – svarede helt til, hvad der stod på Ole Bergs Lada der, hvor motorolien skulle hældes på. Det var ordet ”makao”, der genlød i den snævre gang og i hans fortolkning. Bogstaverne ”m”, ”a” og ”o” er ens i det latinske og russiske alfabet. Et ”c” i det russiske alfabet svarer til ”s” i det latinske – mens det russiske ”l” er helt forskellig fra det latinske, men kan godt i farten opfattes som et ”a”. Med andre ord blev det russiske ”maslo” til ”makao” på dansk – og det havde Ole Berg også altid sagt til sin mekaniker i Aalborg. På den måde blev der med en yderst prosaisk bemærkning etableret en hotline mellem det middelalderlige Kiev og Ole Bergs Lada i nordjyske Aalborg. I begyndelsen af 1990’erne blev Huleklostret givet tilbage til Den ukrainske ortodokse Kirke, og det fungerer i dag igen som hjemsted – ikke blot for historiske levninger, men også for levende munke.

Med fly lander man i lufthavnen *Borispolj*, der ligger en lille times kørsel øst for byen. Man nærmer sig med andre ord byen Kiev fra Dnepr-flodens lave østbred – og flot og majestætisk dukker den op på de træbevoksede høje skrænter på den anden bred. De gyldne kupler på byens mange kirker står som skarptskårne eventyrfigurer på baggrund af den blå himmel mod vest. Desværre domineres billedet af en enorm høj statue, forestillende Moder Rusland, der med sværd i hånd og skuende mod vest står klar til at forsvare moderlandet. Denne rædsel fandtes ikke i 1972, hvor jeg første

gang besøgte byen, og hvor jeg i den tætte bevoksning med besvær fik øje på Kievs daværende og anderledes smukke vartegn – en statue af en apostellignende *Vladimir den Hellige* – til minde om den storfyrste, der i 988 kristnede sit folk. Ikke med sværdet, men med korset i hånden skuer storfyrsten fra de stejle banker ned på den russiske kristendoms – og dermed den russiske stats – døbefont i den brede Dneprflods vande.

I 350 år var Kiev centrum i den første russiske statsdannelse – *Kiev-Rusland*. Mere præcist fra 882 til 1240, da de mongolske horder ødelagde byen. Byen Kiev er betydeligt ældre, men under årstallet 882 fortæller *Nestors Russiske krønike*, at Oleg slog sig ned som konge i Kiev; og Oleg sagde: *Dette skal være de russiske byers moder!* – Og han havde hos sig varæger og slovener og flere; de kaldte sig rus. Vi ved, at Oleg kom fra Novgorod i det nordvestlige Rusland, vi ved også, at varæger var det slaviske navn på nordiske vikinger, og at slovener var en slavisk stamme. Endelig fortæller sprogfolk os, at Oleg er det samme som det skandinaviske Helge. Sammenlagt kan vi slutte, at en vikingefyrste af skandinavisk oprindelse i året 882 kom nordfra, og at han sammen med folk af slavisk oprindelse oprettede et kongedømme i Kiev. Også fyrstenavnene i de følgende generationer er klart af nordisk oprindelse, men i løbet af små hundrede år kan vi i kilderne spore en gradvis slavisering af herskerslægten således, at den mod slutningen af 900-tallet er fuldt integreret i den lokale kultur.

Hvorfor skiftede Oleg Novgorod ud med Kiev som residensstad i 882? Svaret hænger sammen med behovet for at beskytte den nord-sydgående handelsvej, som krøniken kalder *Vejen fra varægerne til grækerne*. Det vil sige vandvejen fra Skandinavien over Østersøen, gennem de russiske floder til Novgorod, videre ad flodsystemet og Dnepr, ud i Sortehavet og endelig gennem Stræderne til samtidens største og vigtigste kristne by, kulturcentret og kejser-staden Konstantinopel. Interessant er det, at de naturskabte huler, der efter kristningen kom til at huse et kloster og meditationsceller for fromme munke, tidligere havde tjent som lagerplads for de varer, som nordiske vikinger bragte til og fra Konstantinopel. Denne lange handels-arterie skulle med andre ord beskyttes mod steppenomadernes angreb. Kievs beliggenhed kunne sikre denne opgave samtidig med, at den bragte storfyrsten nærmere den kejserlige stråleglans, der udgik fra Konstantinopel. Og lærlingen forstod at suge til sig. Skrivekunsten i form af blandt andet et alfabet, der passede til den slaviske tunge. Gunstige handelstraktater og en herskerideologi var blot nogle af de goder, som kejser-staden kunne give en opkomling i nord. Kronen på etableringen af Kiev-fyrstens magt og af hans herskerceremonier var imidlertid kristendommens indførelse. Dette skridt gjorde ham til primus inter pares blandt de mange fyrster i Kiev-riket.

Det skete ifølge krøniken i år 988 og blev gennemført af en af Olegs efterfølgere, storfyrst Vladimir. Men først havde han gennemført en undersøgelse af de religioner, der fandtes på det internationale åndelige marked. Hans udsendinge var både hos muslimer, katolikker og jøder – men ingen af deres skikke fristede Vladimir. I muslimernes moskeer var der ingen glæde, og den katolske gudstjeneste var uden skønhed. Til sidst var gesandterne så kommet til kejserstaden. Patriarken havde straks foranstaltet en festgudstjeneste for barbarerne i *Hagia Sophia*-helligdommen – der var røgelse, sang, kor og gejstlige i det store skrud. Tilmed vendte gesandterne hjem rigt belæsset med kejserlige gaver til opkomlingen i Kiev og med et løfte om, at han såmænd også kunne få en kejserdatter med i købet og til ægte, hvis han lod sig døbe.

Et storslået tilbud fra kristendommens kulturcentrum til en barbarfyrste. Men udslagsgivende for storfyrst Vladimir blev dog gesandternes beretning om gudstjenesten – med krønikens ord: ”Men da vi kom til grækerne og så, hvordan de tjener deres Gud, vidste vi ikke, om vi var i Himmelen eller på jorden. Thi på jorden er der ikke sådan et syn, sådan en skønhed”.

Denne beretning overbeviste Vladimir. Og den tidligere så ugudelige og kvindeglatte vikingefyrste blev på helt salomonisk vis omvendt og af historien omdøbt til Vladimir den Hellige. Til ære for sin nye monogame tro og højfornemme dronning – kejserdatteren fra Konstantinopel – sendte han sine syv hedenske hustruer og de over 700 konkubiner bort, hvis vi skal fæste lid til krønikens ord. Derfor står han i dag på flodbredden og skuer lammefromt ud over vandet.

Under *Jaroslav den Vise* (død 1054), Vladimirs søn og efterfølger, blomstrede Kiev. Krøniken fortæller, at hvor *Vladimir, der ved dåben havde oplyst russerne, pløjede og harvede jorden, der tilsåede Jaroslav de troendes hjerter med det skrevne ord*. Bøger blev oversat fra græsk, og storfyrsten skrev tilmed selv bøger. Under Jaroslav den Vise – på russisk *Jaroslav Mudryj* - og hans sønner blev også lovkomplekset *Russkaja Pravda* (Den russiske Lovbog) til. Det er interessant, at der i lovbogen kan spores træk af skandinavisk sædvaneret. Og så giver lov bogens navn en forståelig forklaring på ordet *pravda*, som vi som regel oversætter med 'sandhed'. Det russiske sprog rummer to udtryk for sandhed: *istina*, der betyder den endegyldige – for eksempel den filosofiske eller religiøse sandhed, og *pravda*, der betyder den politiske sandhed, det vil sige den sandhed, der kan ændres over tid og afhængigt af de politiske vinde – ligesom også juridiske normer ændrer sig, afhængigt af det politiske klima. Partiavisen *Pravda* udtrykte derfor ikke den endegyldige sandhed, men derimod den til enhver tid gældende politiske sandhed.

Forfatteren

Jeg har flere gange henvist til og flittigt citeret fra Nestors Russiske krønike, der er nedskrevet i begyndelsen af 1100-tallet. Altså lidt tidligere, end klerken Saxo sad i Sorø og skrev og berømmede danernes og ikke mindst Valdemarernes historie, sad munken Nestor i Huleklostret og nedskrev Kiev-fyrsternes opstigen til storhed. Hverken hans beretning eller Saxos Danmarkshistorie har vi fået overleveret i original – de er kun kendt gennem senere afskrifter. Senest blev Nestors Krønike oversat til et mundret og karsk dansk i begyndelsen af 1980'erne af min første russisklærer og senere mangeårige kollega, Gunnar Svane.

Efter Jaroslav den Vise lykkedes det nogenlunde at holde sammen på riget indtil 1132. Men derefter gik det langsomt i opløsning. Stadig flere og mere hyppige angreb fra steppefolkenes side vanskeliggjorde den nord-sydgående handel og dermed også forbindelsen til Byzans. Samtidig medførte den generelle usikkerhed en begyndende folkevandring bort fra steppens åbne landskaber og mod nordøst – til skovbæltets beskyttende miljø, hvor Moskva gradvist blev det nye centrum for de russiske lande.

Bragt som kronik i Flensborg Avis 21.09.2010